

Віталій Кадала,
завідувач кафедри
цивільного та господарського права,
кандидат юридичних наук, доцент
(КННІ Донецький державний університет
внутрішніх справ)

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Питання господарських відносин в сфері малого бізнесу не залишають своєї актуальності з огляді на події сьогодення, які відбуваються в економічному секторі країни. Безумовно, серед проблем розвитку господарських відносин, котрі виникають у представників малого бізнесу пріоритету набирає фактор карантинних обмежень, проте існує низка інших доволі впливових чинників, які уповільнюють їх розвиток. З позиції законодавства України зміст господарських відносин полягає у формуванні суспільні відносини, що складаються навколо господарської діяльності. Іншими словами, господарські відносини виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Постає питання їх удосконалення як з позиції збереження вже отриманих результатів господарської діяльності з перспективою подальшого розвитку. Але як доводить підприємницька практика господарювання без встановлення зовнішніх та внутрішніх чинників, котрі негативно впливають на сам процес господарської діяльності представників малого бізнесу неможливо. Таке явище вказало на сучасність та актуальність обраної проблеми для дослідження.

Справедливим буде відзначити той факт, що проблема обрана для дослідження не є новою та постійно піднімається вченими на наукових дискусіях і знаходить відображення у більшості монографічних досліджень. Вчені підкреслюють необхідність постійного звернення до питань розвитку господарських відносин в сфері малого бізнесу з огляду на мінливість економічної політики в країні. Серед монографічних досліджень виокремлюються праці таких науковців як Л. О. Андрєєва, Л. О. Болтянська, М. І. Грицаєнко, Г. М. Завадських, В. М. Тебенко [1], Д. А. Антонюк [2], З. С. Варналій [3], Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, А. М. Гуменюк [4], М. І. Мельник [5] та інших. Науковці пропонують розглядати різні чинники негативного впливу на діяльність представників малого бізнесу, проте обмежно висвітлюють їх з позиції господарських відносин.

Проведенні дослідження показують, що у більшості випадків вчені вважають, що основними причинами, які стримують розвиток малого бізнесу є обмеженість доступу до кредитних та інших фінансових ресурсів, недостатність інформаційної бази, недосконалість податкової системи, відсутність належної державної стратегії підтримки розвитку малого підприємництва.

Разом з тим, вивчаючи дану проблему А. О. Крисак та О. С. Мусятовська [6] вважають, що існують деякі перешкоди для належного розвитку малого бізнесу в Україні:

- неопрацьованість законодавства як з питань розвитку малого підприємництва, так і підприємництва в цілому;

- високі податки, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку;

- недостатня державна фінансова-кредитна і майнова підтримка малих підприємств;

- відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого бізнесу;

- недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств;

- обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення;

- недосконалість системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для підприємницької діяльності;

- відсутність стимулів для інвестицій; психологічне неприйняття позитивної ролі підприємців у ринкових перетвореннях серед окремих верств населення.

У своїх дослідженнях Л. О. Андрєєва, Л. О. Болтянська, М. І. Грицаєнко, Г. М. Завадських, В. М. Тебенко [1] підтримують позицію, що вивченню господарських відносин у сфері малого бізнесу має передувати вивчення проблеми розкриття змістовності негативних факторів, котрі впливають на порядок їх формування. При цьому, особливу увагу науковці звертають на зміст основних макроекономічних чинників, які впливають на розвиток малого підприємництва. На їх погляд це обмеженість внутрішнього попиту та наявність кризи збуту на внутрішньому ринку у зв'язку з браком вільних фінансових коштів підприємств, зниженням реальних доходів населення, незначною інвестиційною активністю, відсутністю переливу коштів з фінансового в реальний сектор економіки, обмеженість кредитів.

Ми погоджуємося з думкою Д. А. Антонюк [2] стосовно того, що сучасна макроекономічна кон'юнктура створює додаткові складнощі для проведення господарської діяльності суб'єктами малого бізнесу. Свою позицію науковець підкріплює основними причинами незадовільного стану і низьким рівнем розвитку малого підприємництва в країні. До пакету негативних факторів науковець обрав:

- недосконалу нормативно-правову базу, що регулює взаємовідносини в сфері малого бізнесу;

- нестачу власних коштів і обмежений доступ до кредитних ресурсів для створення і розвитку малого бізнесу;

- низький рівень професійної підготовки і кваліфікації кадрів в цій сфері економіки;

- велике податкове навантаження на малі підприємства та суб'єкти малого підприємництва;

- недостатню державну підтримку розвитку малого підприємництва;

адміністративні та бюрократичні перепони на шляху розвитку малого бізнесу.

В свою чергу, З. С. Варналій [3] вважає, що значні проблеми, котрі впливають на розвиток господарських відносин підприємств малого бізнесу виступають: політична та економічна нестабільність, посилення адміністративного тиску на малі підприємства, збільшення кількості перевірок контрольно-наглядовими органами, недосконалість законодавчого та нормативно-правового забезпечення, погіршення інвестиційного клімату та доступу до фінансових ресурсів. Науковець стверджує, що нині в умовах необхідності формування стійкого базису економічного зростання держави важливого значення набуває саме дослідження спектру існуючих проблем та визначення перспектив розвитку господарських відносин малого бізнесу.

Досліджуючи поставлену проблему О. В. Красота та І. С. Кір'єв [7] піднімають питання негативного впливу пандемії COVID-19, котра спричинила ряд кризових процесів і призвела до порушення стабільності в економіці країни взагалі. Автори доводять той факт, що запровадження урядом карантинних заходів, локдаунів і вимог соціального дистанціювання вивело мале підприємництво на межу виживання.

Ми поділяємо позицію авторів стосовно того, що до традиційних труднощів розвитку малого підприємництва додалися нові, пов'язані із сучасними глобальними викликами:

більша вразливість, порівняно із великим підприємництвом, до несприятливих економічних факторів та порушення макроекономічної стабільності;

стрімке падіння доходів суб'єктів малого підприємництва, що удвічі перевищує скорочення доходів для великого підприємництва; значні фінансові втрати, які суб'єкти малого підприємництва почали зазнавати вже на 2–3 місяць карантинних обмежень;

вимушене скорочення штату співробітників, що призвело до зростання рівня циклічного безробіття.

Т. Ю. Гейко [9] у проведених дослідженнях також підкреслює вплив пандемії COVID-19 на розвиток господарських відносин у сфері малого бізнесу. Науковець констатує наступні негативні чинники:

збільшення долі банкрутств серед суб'єктів малого підприємництва порівняно із середнім та великим, насамперед тих, які задіяні у сфері обслуговування, розваг, громадського харчування;

додаткове навантаження на державу щодо збільшення обсягів соціальних трансфертів, пов'язаних із виплатами допомоги по частковому безробіттю і наданням державної допомоги найуразливішим суб'єктам малого підприємництва;

погіршення криміногенної ситуації в країні через втрату багатьма громадянами основних засобів для існування, бізнесу і доходу.

Враховуючи вищевикладене можна дійти наступних висновків. Розвиток підприємств малого бізнесу в контексті господарських відносин на даний час в Україні стикається з низкою проблем, котрі мають негативний вплив. Найбільш

ключовими проблемами вважаються: відсутність системи державної підтримки; низький рівень ефективності малого бізнесу; відсутність стимулів для зростання малого бізнесу; обмеженість доступу до джерел фінансування існуючих потреб малого бізнесу; низький рівень інноваційного розвитку тощо. Проте головною проблемою, котра назріла для вирішення є внесення змін до законодавчих регуляторів з метою підтримки підприємств малого бізнесу. Мається на увазі інструменти державної регуляторної політики в сфері розвитку малого підприємництва та забезпечення державної підтримки інноваційного їх розвитку в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Підприємництво: соціально-економічне та інституціональне забезпечення розвитку : колект. монографія / Л. О. Андрєєва, Л. О. Болтянська, М. І. Грицаєнко, Г. М. Завадських, В. М. Тебенко. Мелітополь : Люкс, 2021. 300 с.
2. Антонюк Д. А. Розвиток інституціональної інфраструктури підприємництва регіону в процесі європейської інтеграції : монографія. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень НАН України, 2015. 341 с.
3. Варналій З. С. Конкуренція і підприємництво: монографія. К. : Знання України, 2015. 463 с.
4. Пріоритети та засоби зміцнення економічної безпеки малого і середнього підприємництва : монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, А. М. Гуменюк. Львів : Вид-во ЛКА, 2009. 248 с.
5. Мельник М. І. Формування бізнес-середовища України в умовах інституційних трансформацій : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2012. 568 с.
6. Крисак А. О., Мусятовська О. С. Проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Економіка та держава. 2019. № 12. С. 68–73.
7. Красота О. В., Кір'єв І. С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. Ефективна економіка. Київ, 2021. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
8. Обруч Г. В., Іванюта Б. Л., Журавльов К. В. Проблеми і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 61. С. 53–62.
9. Гейко Т. Ю. Пріоритети розвитку підприємництва в Україні в умовах пандемії COVID-19 та в посткарантинний період. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. Одеса: Одеський національний економічний університет. 2020. № 2 (73). С. 62–71. URL: http://journals.uran.ua/vsed_oneu/article/view/219796/219516